

V 9
5579

7

Q. N. 34

Q. N. 349, 2.

Vg
5579

PRODROMUS
JUBILAEI ECCLESIASTICI
LUTHERANI:
Seu
ORATIUNCULA
De
PHILOSOPHIA
Pro
B. Martino Luthero,
contra
Jacobum Gretserum Jesuitam,
in
Promotione XXXIV. Magistrorum anno hoc
1617. ad diem 23. Septembr.
WITTEBERGÆ
In maxima Professorum, Studiosorum &
aliorum eruditorum frequentia
HABITA
à
IACOBO MARTINI Logi-
ces & Philosophiæ practicæ Pro-
fess. publ.

Prælo Gormanniano, 1617

RODRIGUS
JUBILAEI ECCLESIAE
LITURGIA
ORATIONES

PHILIPPUS

B. Martinus Lutherus

Jacobus Christophorus

WITTEBERG

IN ALTISSIMO

LIBRIS

LAGORIO MARTINI

ca. 1540

Nni quindecim sunt ipsi, *Rector*
Magnifice, illustris Domine Baro, vos Patres Aca-
demici conscripti, Viri Reverendi, Consultissimi, Pru-
dentissimi, Excellentissimi: Hospites præstantissimi,
exoptatissimi: Et Tu nobilissima, ornatissima & do-
ctissima Studioꝝ corona, Anni, inquam, quin-
decim sunt ipsi, ex quo solennitate quadam plauè singulari,
& in hac Academia nunquam audita, sic volente ac iubente,
sumtusque satis magnificos suppeditante Serenissimo cum Ele-
ctore Saxonie, Domino nostro Clementissimo, CHRISTIA-
NO Secundo, sacrosanctæ recordationis, Annum Academiae
centesimum, primùm nempe Jubilæum celebravimus.

Celebravimus, inquam, Jubilæum illum solenniter, non
sine gaudio vero, non sine pia exultatione, non sine ad DEUM
missis suspiriis & pro tanta misericordia conservationeque &
beneficentia gratiarum actione, ex intimis cordium nostrorum
visceribus & penetralibus profluente; non etiam sine ad versa-
riorum ferorum insultu, sine inimicorum perfidorum fremitu,
sine hostium, superbis viribus fretorum, armisque ferocium
morsu, Jubilæum celebravimus.

Exultabant nobiscum vicini, applaudebant amici, congra-
tulabantur hospites. Turres vario & multiplici campanarum
sono per totum oppidum piæ lætitiæ & lææ pietatis signa da-
bant; Professores cum Senatu oppidano & hic cum illis, & cum
utrisque studiosa juvenus templa læto applausu, suaviq̃ue con-
gratulatione, justo servato ordine, frequentabant; Chori har-
monici cantilenis sacris tora templa replebant; Tibiæ & omnis
generis instrumenta Musica JEHOVAM, magno & suavi
concentu collaudabant; cathedræ laudibus DEI personabant,
suggetta Concionibus Orationibusque sacris resonabant: Ad
summam: Omnes, omnes, inquam, senes cum juvenibus, ma-

tres cum puellis, præceptores cum discipulis, lætitiæ, hilaritatisque pleni tripudiabant, DEUM, conditorem cœli & terræ, deprædicabant, canebant, psallebant, jubilabant, triumphabant.

Magna enim res est, & nunquam satis laudatum opus, Academiam bono orbis Christiani aperire, maximis Privilegiis ornare, magnificis sumptibus augere, prudentissimis legibus munire, virtutibus planè heroicis defendere; omnis etiam æneris disciplinarum, scientiarumque & artium prælores amplissimis stipendiis, & commoditatibus præsentissimisque & convenientissimis ad studia liberalia excolenda mediis studiosæ juventuti prospicere.

Majus adhuc esse videtur, vel omnino illi æquale, Academiam, sic fundatam, ornatam, munitam, tueri, bello dissipatam secundissimis auspiciis in pristinum statum restituere, variis luculentissimis commodis & ornamentis amplificare, intestinis corruptelis & fraudibus laborantem salutari concordia constituere, omnibus rebus etiam atque etiam prælustrem efficere, & sic per integrum seculum fartam rectam, florentemque conservare.

Magna, inquam, hæc sunt, honestaque & piâ recordatione, gratâque & æternâ celebratione digna.

Verùm si omnia hæc cum iis, quæ Academiae civitati que huic, & ex hactoti Christiano orbi anno abhinc centesimo divinâ planè misericordiâ contigerint, conferantur, nullam omninò rationem, nullam proportionem, nullam Symmetriam habere, proindeque minima esse, nihil esse, videntur.

Quid enim est Academia, in qua religio Christiana oppressa jacet superstitionibus, in qua veritas mendacio commutatur, libertas tyrannide premitur, pietas fraudibus contaminatur, sanctitas nundinationibus subvertitur, sacrorum ritus nugis ceremoniarum corrumpitur, virtutum exercitatio partim nugatoriorum, partim nefariorum operum perfunctionibus tollitur, non via amplius ad salutem & cœlum, sed præcipitium ad interitum & orcum ostenditur; in qua nulla discendi ratio, nullus ingeniorum cultus: in qua linguæ illæ, quæ universæ discipuli-

Sciplinæ humanæ ac divinæ non tam ornamenta quàm fundamēta & fulcra sunt, ad unam omnes ignorantur; in qua nemo hebraicè, nemo græcè, vix unus & alter semilatinè intelligit; in qua doctores cum discipulis barbari omnes, omnes infantes; in qua artes & scientiæ ita tractantur, ut satius esset, illas nunquam attactas fuisse.

Quæ unquam crudelior fuit Tyrannis, quæ sævior conscientiæ carnificina, quæ magis furibunda mentis insania, quàm Cosmopolitanum illum Præsolem, illum hominem Semideum, & illum Deum semihominem, illum Christi, si divi placet, vicarium, illum cœlestis atque infernalis aulae & Clusium & Patulcium, illum, inquam, Cæcum Aventinum, adorare, ejus spurcissimos pedes exosculari, ejus irrationalibus traditionibus se mancipare, in minimis maximis ad filii illius perditionis nutum & voluntatem sub pœna furialium carnificiorum (quippe cujus articulus est, Hæreticos igni, aqua, ferro, resti, equuleo torquendos esse & exciendos) sese componere, ejus manifesta scelera & *κατασκευαστα*, præclara facinora & *ἀνδραγαθήματα* edicere, vana somnia, sapientissima decreta prædicare, iniquissimam vim & plusquàm tyrannica latrocinia, æquissimam paternamque castigationem commendare? Quid? quod malum bonum, quod bonum malum, contra Deum & conscientiam propriam, nuncupare.

Hæc verò barbaries abominanda, hæc tyrannis detestanda, hæc crudelitas execranda, hæc insania & furores plusquàm Diabolici nostram hanc Academiam recens conditam integris quindecim annis miserè agitabant, fatigabant & tantùm non opprimebant. Ubi nullum, nullum, inquam, apparebat humanum auxilium, nullum emergendi aderat consilium, nulla ab hominibus effalgebat liberatio: Omnia videbantur perditæ, conclamata, dep. fia.

Ibi quidem in fundandæ Academiæ, eaque dotanda, locupletanda, collapsa restauranda, conservanda, & exornanda, hominum, Principum nimirum Saxoniarum, æternæ memoriæ & laudibus immortalibus dignissimorum, sapientia erat promptissima, prudentia studiosissima, Magnificentia nego-

oiosissima, potentia & virtus efficacissima: hic verò, à Tyrannide nempe ista Academiã, piorumque cœtus liberare. Christianæ libertati restituere, Religionem à traditionibus humanis perpurgare, eamque sic puram & sinceram reddere, barbariem profligare, veram sapientiam reponere, veram, ad salutem & vitam æternam, viam monstrare; hic, inquam, nihil sciebat sapientia humana, nihil valebat prudentia magnatum, nihil poterant divitiæ magnificique sumtus Principum, nihil efficaciz habebat potestas & virtus maxima Regum & Imperatorum.

Solius igitur DEI beneficio & Omnipotentis dextra & immediato auxilio è tenebris istis plus quàm Cimmeriis Academia hæc anno abhinc centesimo extracta, inque ea splendida veritatis divinæ lampas accensa, atque sic à Tyrannide Pontificia nos omnes liberati, è densissimis tenebris & babilonicis carceribus educti, è crudeli conscientiarum carnificina erepti, & totum illud jugum servile & planè tyrannicum Papæ Romani à cervicibus nostris dejectum est, dum DEUS benignissimus, motus tandem ineffabili misericordiã suã, *Martinum* nostrum *Lutherum* Spiritu certe heroico excitavit, animo verè Martio armavit, nec minus robore Herculano, sive rectius dicam, Spiritu Heliano, confirmavit, ut Hydram Romanam, immanem illam & formidabilem bestiam, quæ sophismata ex sophismatibus, fraudes ex fraudibus, mendacia ex mendaciis, tanquam nova subinde capita, progenerabat, in lucem extractam, conficeret, transfoderet, prosterneret.

Ut igitur divina superant humana; ut cœlestia, terrestria; ut caduca, immutabilia; ut temporanea, æterna: sic quoque longè excellentiùs, ampliùs, sanctiùs quoque & magis venerandum, quod anno abhinc centesimo non nobis tantùm, sed omnibus in Christiano orbe hominibus, ministerio Divi *Lutheri* evenit: quàm omnium Academiarum vel præstantissimarum fundatio, omnis eruditionis, sapientiæ prudentiæque, omnium, inquam, quæ in summo hac in vita habentur precio, maximaque & optima censentur, subministratio & donatio: quippe vi verbi *Jehovæ* ejusque autoritate Ecclesiæ libertas, peccatoribus *Servatorum* vindiciæ atque gloria restituta est.

Hic

Hic ergò annus verè sacer esse debet toti piorum cœtui, hic annus illi Academiæ Seculari multis modis anteferendus est, atque ut ille Academicus & Particularis, ita hic præfens Ecclesiasticus & Catholicus sive universalis Jubilæus habendus est.

Hoc igitur die, qui solennitatum illarum Jubilæarum Ecclesiasticarum prodromus esse debet, cum sanctis illis & divinitus inspiratis hominibus reddamus DEO vitulos labiorum nostrorum, immolemus sacrificium laudis, & reddamus altissimo vota nostra. Renuit sub Tyrannide Pontificia consolari anima nostra, sed memor sui DEUS, & delectati sumus & exercitati, lætatum est cor nostrum, ut timeret nomen Domini, lætemur & hodiè coram Te, ô Jehova, sicut qui lærantur in messe; sicut exultant victores captâ prædâ, quando dividuntur spolia. Jugum enim oneris & virgam humeri & sceptrum exactoris superâsti. Addite mites in Domino læticiam, & pauperes homines in sancto exultate: quoniam defecit, qui prævalebat, consummatus est illusor, & succisi sunt omnes, qui vigilabant super iniquitatem, qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant. Tu porrò, Domine, ventilabis eos, & ventus tollet, & turbo disperget eos. Egeni & pauperes quærebamus aquas, & non erant, lingua nostra siti arescebat: Tu, Domine, exaudiebas nos, DEUS Israël non relinquebas nos: convertisti planctum nostrum in gaudium nobis, concidisti saccum nostrum, & circumdedisti nos lætitiâ.

Gaudentes igitur gaudeamus in Domino, & exultet anima nostra in Deo nostro: Qui induit nos vestimento salutis & indumento Justitiæ circumdedit nos, quasi sponsam decoratum coronâ, & quasi sponsam ornatam monilibus. Gaudeamus, inquam, & exultemus, quoniam merces nostra copiosa est in cœlis: Gaudeamus iterum, quia nomina nostra sunt scripta in cœlis. Eamus & comedamus in lætitia panem nostrum & bibamus vinum nostrum, quia placent Deo opera nostra. Venite ergò, auditores, venite, exultemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro: cantate & exultate & psallite:

Psal-

Psallite Domino in cithara, in cithara & voce Psalmi, in tibiis ductilibus, & voce tubæ corneæ. Jubilate in conspectu Regis Jehovæ: latentur cœli & exultet terra, moveatur mare & plenitudo ejus, orbis terrarum & qui habitant in eo. Flumina plaudant manu, exultent montes in conspectu Domini. Annunciate inter gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus. Venite, magnificemus nomen Domini, adoremus scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est. Hic est annus & hic est dies, quem fecit Dominus, exultemus & lætemur in eo. Constituite diem solennem in condensis usque ad cornu altaris. Confirma hoc, DEUS, quod operatus es in nobis. Confitemini Domino, quoniam bonus, & in æternum misericordia ejus.

Cæterum in hac solennitate verba mihi facienda esse cogitans, dubius fui, quid huic tempori & loco ipsique officio, quod impræsentiarum gero, conveniret. Incidi igitur in scriptum Esavite Gretseri satis virulentum, cui titulus, *Lutherus Academicus*, quoque hoc Populi libidinis mancipium probare, imò demonstrare sagaciter, si per Lutherum & Philippum stetisset, ut veram religionem, ita & solidam eruditionem, Theologicam, Juridicam, Medicam, Philosophicam omnem, Logicam, Physicam, Metaphysicam, Rhetoricam, Mathematicam, Musicam, Historicam, Poeticam, Grammaticam, imò totam Philosophiam Peripateticam sive Aristotelicam ex Germania pulsam, & Anabaptisticam inscitiam atque rusticitatem, introductam fuisse. Negari enim, addit Esavita, sine impudentia non potest, Lutherum initio quinti sui Evangelismi, spiritu Anabaptistico cum in alijs multis capitibus, tum præcipue in hoc, quod literarum studia, literarumque officinas, Scholas & Academias, Academicosque titulos, gradus, honores, ritus & consuetudines concernit, agitatam fuisse: quem spiritum hauserunt ex Luthero Philippus & Carolstadius, imò universa VVittebergensis universitas, quæ aliquandiu, hoc genio grassante & tumultuante clausa fuit, Philippo ex Professore in Pitorem; Carlstadio in Agricolum transformato, alijsque ad alia opificia transgressis, abjectis alijs libris præter Bibliam, quæ sola lectitabant, ut adhuc hodie Anabaptistæ factitant.

Sed audi Esavita: ubi, quomodo & qua ratione humaniora studia, literas omnes, earumque Officinas, Academias, re-
jicit

ficit Lutherus explodit, exturbat? Quia, inquis, rejecit Papatum, *Cap. 2.*
Conciliorum decreta, Indulgentias, Purgatorium, Missam, vota
Monastica, Sacramenta nova, hoc est, Confirmationem, extre-
mam Unctionem, Ordinem, Matrimonium. *Risum teneatis amici;*
Suntne Papatus, Conciliorum decreta, Indulgentia, traditiones
hominum. Missa, vota Monastica & id genus alia nugamenta,
Academiae? Suntne scholae vel ipsae artes, disciplinae, & scientiae?
Hoc volumus: ejusmodi Academies, Non-Academies, Scholas,
Non-Scholas, artesque istas superstitiosas & malas Lutherus no-
ster & rejecit & rejicere debuit. Tantum enim abest, ut istae a
Deo sint, ut potius ipsum Diabolum autorem habeant. Non
scholae pietatis sunt, sed Gymnasiae improbitatis, non phroni-
steria fidelium & Deum juxta verbum suum recte colentium: sed
σύλλογοι infidelium, non Deum, sed idola & phantasmata sua
honorantium: quinimò Sentinae malorum & Lernae omnis ge-
neris pravorum & falsorum dogmatum sunt. Carolstadium
nihil curamus: Egressos enim est ex nobis: quia non fuit
de nobis.

De Philippo quomodo probabit Esavita, ipsum honorum
Academicorum titulos rejecisse, ex Professore in pistorem transformatum
esse. Imò quomodo hoc alterum? Academiam nostram aliquandiu,
genio Anabaptistico grassante, & tumultuante, clausam fuisse?

Araneus est Gretserus, omnia ista ex se fingit! Nugae sunt!
notoria mendacia sunt! Constat ex libris Statutorum nostro-
rum, Philippum à prima sua vocatione continuâ serie ad extre-
mum usque vitae halitum, summâ cum diligentia Philosophiam
& Theologiam hic docuisse, mechanica & cum primis artem
pistoriam non multum curasse, nedum exercuisse. Certè Dia-
bolus, omnium mendaciorum architectus, mendacium hoc
crassissimû Gretsero, utpote fidelissimo suo Vasallo, suggestit. Pla-
nè *ἀδύνατος* esset, hominem, qui fronte non careat, & à mendace
illo Spiritu non agitetur, ejusmodi excogitare & effutire audere.
Nunquam etiam clausa fuit Academia, nunquam, modò ad fue-
runt Candidati, intermissae promotiones, vel ipsius etiam Carl-
stadii, in absentia Lutheri tumultuantis, & omnia in Academia
perturbantis, tempore. De aliis facultatibus nihil dicam, de

B

nostra,

nostra, cui maxime præfuit Philippus, falsissimum esse commentum Gretseri, libri statutorum nostrorum, & catalogus promotionum, à prima usque fundatione ad nostra hæc tempora continuatus, manifestissime evincunt, & Gretserum crassissimi notoriiq̃ mendacii convincunt.

Nam anno abhinc centesimo, nempe post nativitatem Domini sesquimillesimo decimo septimo, quo pium Reformationis opus *Lutherus* feliciter ac forti constantique animo aggressus est, Decanus in nostra Facultate fuit *M. Sebastianus Küchenmeister Freibergensis*, sacrae Scripturae Licentiatus, & Ecclesie collegiatae, omnium Sanctorum exemptæ hinc *Witebergæ* Canonico, Magistros promovit quatuor, & Baccalaureos unum & viginti: & *M. Jacobus Premsel*, per æstatem ejusdem anni Decanatus officio functus, Baccalaureos renunciavit quadraginta duos. Anno sesquimillesimo decimo octavo, quo *Philippus Melancthon* in conventu Imperii Augustano, FRIDERICO Sapientis Electori à Capnione commendatus, hinc *Witebergam*, ut Græcam Linguam doceret, missus est, *M. Johannes Montanus* Decanus Magistros creavit sedecim. Anno sequenti decimo nono *M. Augustinus Schurpf* Decanus, Magisterii titulo ornavit quatuordecim. Anno vigesimo *M. Georgius Eller* Decanus summo in Philosophia gradu ornavit sedecim viros & juvenes. Anno vigesimo primo sub Decano *M. Johanne Stüb* alias *Ginckelin*, promoti sunt Magistri 16. Baccalaurei unus & quinquaginta, Anno vigesimo primo Decano *M. Joh. Robero* Juris Licentiato promoti sunt Baccalaurei triginta tres. Anno vigesimo secundo, Decano *M. Henrico Stückman*, Medicinæ Licentiato, promoti sunt Magistri unus & viginti, Baccalaurei undecim. Anno vicesimo tertio, Decano *M. Martino Röser*, Magistri promoti sunt quatuor, Baccalaurei item quatuor. Anno vicesimo quarto sub Decanatu *Johan. Agricola* renunciati sunt quatuor. Et quid *Dn. Lutherus* tum de hisce promotionibus statuerit, liquet ex eo, quod in libro statutorum nostrorum sub Decanatu hoc scriptum legimus: Eodem anno 1524. ultima Aprilis (id quod antea nunquam factum est *VVittebergæ*) urgentibus hoc *D. Johanne Staupicio*, cui hæc schola suum debebat principium, & *Dn. Martino Luthero*, Evangelij (cujus fulgure Deus Opt. Max.

Max. sub hoc tempus, Germaniam illustraverat) adfertore, Georgius Führer
Salzburgensis Magisterij *ωγωντων* adsecutus est.

Si igitur Lutherus in primo suo paroxysmo (ut calumnio-
sè loquitur Gretserus) Gradus exterminasset, nunquam, ut hic
promotus esset, autor fuisset. Ab anno vigesimo quinto usque
ad trigessimum secundum, non adeò frequentes quidem fuerunt
promotiones, partim propter turbas à *Carolstadio* motas, partim
propter pestem, ut testantur rursus libri Facultatis nostræ: pla-
nè tamen intermissæ non sunt, ut nugatur *Gretserus*,. Nam an-
no 25. à M. *Melchiore Fendo* Decano Magistri renunciati sunt duo:
Georgius Brennerus Salzburgensis & *Christophorus Lasius Argentorat.*
Anno 26. sub Decanatu *Iohannis Cocij*, rennciati sunt Magistri
tres: *Chilianus Goldstein*, *Iohannes Vventz*. & *Sigismundus Froschel*. An.
27. nulla fuit promotio An. 28. rursus sub Decano M. *Francisco Vi-*
nariensi promoti sunt Magistri *Vitus Ortelius VVinshemius* & *Ambrosius*
Berut Güterbachensis. Et eodem anno sub altero Decano M. *Iacobo*
Milichio promoti sunt alii sex Magistri. Anno 28. sub Decanatu
Chiliani Goldstein Magistri facti sunt tredecim, inter quos primum
locum habuit *Cunradus Lagus* I. C. cujus extant Institutiones, &
secundum *Vitus Amerbachius*. Sub altero Decanatu M. *Viti VVins-*
hemij quatuor, inter quos primum habuit locum *Caspar Creutz-*
ger: secundum *Vitus Dieterich*. Et rursus sub promotione huius
secunda itidem quatuor. Anno trigesimo Decano M. *Ambrosio*
Beruth sex. Anno trigesimo primo Decano M. *Caspere Crucigero*
itidem sex, & altero Decano ejusdem anni *Georgio Promer* qua-
tuor. Anno trigesimo secundo Decano M. *Conrado Lago* duo-
decim & Decano altero M. *Vito Amerbachio* septem. Anno trige-
simo tertio Decano *Vito Dieterich* septem, Decano altero, *Iohanne*
Saxen sex. Anno trigesimo quarto Decano M. *Guilielmo Alesio*
Scoto undecim. Anno supra millesimum quingentesimum
trigesimo quinto Decano M. *Francisco Burcardo* duodecim. Et
rursus eodem anno promovente *Philippo Melanchthone* quatuor.
Et iterum eodem anno Decano M. *Iacobo Milichio* promoti sunt
Magistri sex. Nimis longum foret cæteros enumerare Deca-
nos & ab ipsis promotos Magistros. Certum est, & ex li-
bris Facultatis nostræ demonstrari potest cuilibet, ab hoc

anno usque ad annum sesquimillesimum quadragesimum sex-
tum inclusivè singulis annis aut tres aut duas fuisse Magistro-
rum promotiones. Anno autem dicto 1546. Die Luca electus
est Decanus *Philippus Melanchthon*: verùm quia Academia bello
dissipabatur, nulla sequenti anno 47. promotio fuit. Quà de re
in libro Statutorum nostrorum suà manu hæc scripta reliquit
Melanchthon: Anno 1546. die Luca Decanus electus est *Philippus Me-
lanchthon*, quo tempore Germania non fuit tranquilla. Nam aliquanta
ante motum erat bellum inter *Carolus Imperatorem & Federatos*, Ducem
Saxonie *IOHANNEM FRIDERICVM Electorem*, & *PHILIP-
PVM Landgravium Hassiæ*: Et postea Mense Novembri, moto bello à *Mau-
ritio Duce Saxonie*, cum ad obsidendam *VVittebergam* exercitus adducere-
tur, Professores pleriq; & auditores ex oppido *VVittebergâ* discesserunt.
DEVM æternum Patrem Domini nostri Iesu Christi, pacis amatorem
oramus, ut pacem & salutaria studia doctrinæ restituat, & hanc Acade-
miam feliciter instauret. Hactenus *Philippus*. Hoc *Philippi* vo-
rum felici eventu non caruit. Bello enim hoc sopito, magno
numero rursus confluxerunt Studiosi, adeò, ut anno statim se-
quente quadragesimo octavo, durante adhuc Decanatu *Phi-
lippi*, triginta octo Magistri solenniter renunciati fuerunt. Ab
illo tempore ad hoc usque nostrum singulis annis promotioni-
bus ad minimum duobus magno numero Magistri creati sunt.

Hæc, Auditores, propterea repetere & enumerare visum
fuit, ut intelligeretis, imò manibus quasi ipsis manifestum
Gretseri mendaciam palparetis: quo sine fronte & pudore in
Luthero suo Academico scribere ausus fuit, *Lutherum spiritu Anaba-
ptistico Academicos titulos, gradus, honores, damnasse, & rejecisse, huncq;
spiritum Philippum ex Luthero hausisse, imò universam Academiam VVitte-
bergensem aliquandiu, hoc genio grassante & tumultuante, clausam fuisse,
Philippo ex Professore in pistorem transformato*. Hæc enim libri nostri
Statutorum exactè refutant: & mendaciam mendaciorum,
mendacissimum esse Gretsero & omnibus Jesuitis in faciem
demonstrant.

Sed linquo hæc & ad alterum, quod potissimum tractare
institueram, me accingo. Scribit Gretserus libro allegato cap. 14.
*Sires Lutberi arbitrio acta fuisset, hodie nihil de vera & solida Philosophia
nobis*

nobis superesset. Omnes enim ejus partes tollendas, & ad Scythas Getasq;
ablegandas censuit.

Auditores, quia Gretserus semel verecundiæ fines transgressus est, oportet eum gnaviter esse impudentem. Audivistis, quàm sine fronte & pudore mentitus fuerit, fingens Academiam nostram, grassante Lutheri & Philippi spiritu Anabaptistico, & Philippo ex Professore in pistorem mutato, claussam fuisse, Gradus, honoresq;
Academicos spreto, neglectosq; jacuisse: Quid judicabitis de hoc commento? Agite, efficiam, ut intelligatis, ut illud, ita & hoc purum putum mendacium esse.

De verâ & solidâ Philosophiâ, ejusque solido vero & recto usu, semper æquum, eruditumque fuit Lutheri judicium, illam magnificavit, multis nominibus commendavit, maximis Encomiis celebravit. Non ignorat Gretserus, (allegat enim) quibus præclarissimis laudibus Rationem, Philosophiæ fontem & scaturiginem, affecerit in primo Tomo Jenensi Latino, & quidem in disputatione de homine mihi pag. 501. Et sanè verum est, inquit, quòd ratio omnium rerum res & caput, & præ ceteris rebus hujus vitæ optimum & divinum quiddam sit. Quæ est inventrix & gubernatrix Artium, Medicinarum, Jurium, & quicquid in hac vita sapientiæ, potentiæ, virtutis & gloriæ ab hominibus possidetur. Ut hinc merito ipsa vocari debeat differentia essentialis, quâ constituatur homo differre ab animalibus & rebus alijs. Quam & Scriptura sancta constituit talem Dominam super terram, volucres, pisces, pecora, dicens: Dominamini. Hoc est, ut sit Sol & Numen quoddam ad has res administrandas in hac vita positum. Nec eam Majestatem Deus post lapsum Adæ ademit Rationi, sed potius confirmavit.

En tàm dextrum de Ratione, arbore Philosophica, est Lutheri judicium: non ergo pejus erit sive deterius de fructibus, qui sunt scientiæ & disciplinæ Philosophicæ. Anno 21. atque sic in primo suo paroxysmo, juxta scõmma Gretseri, in libello de Confessione, an Papa Romanus potestatem habeat eam imperandi, qui extat Tomo 1. Germ. Jenens. pag. 506. inquit Lutherus: Die Philosophia ist je das grössste/das Menschen haben mögen. Nihil ergò majus hominibus conceditur in vita naturali, judicio Domini Lutheri, quàm Philosophia. Et sic præfert ibi, die Vernunft Kunst/ ut loquitur, Artem rationis omni-

caeteris facultatibus. Et rursus Tomo 5. Jenensi Germanico de Scholis pag. 173. sub nomine artium maximopere commendat Philosophiam, inuiens: Denn wo die Schrift vnd Kunst/ (nota bene, vnd Kunst/ ait Lutherus) vntergehen / was wil da bleiben in Deutschen Landen/ denn ein wüster / wilder hauffen Zarteren oder Zürcken/ ja vielleicht ein Gewstall vnd eine Rotte voll eitel wilder Thieren? Et ibidem pag. 184. inquit Lutherus: Hie solte ich auch erzehlen/wie viel Gelehrten man haben muß in der Artzney vnd andern freyen Künsten (nota bene, vnd andern freyen Künsten dicit Lutherus) von welchen beyden Stücken wol ein groß Buch zu schreiben/vnd ein halb Jahr davon zu predigen were. Wo wolten Prediger vnd Juristen vnd Erzte herkommen/ wo nicht die Grammatica vnd andere Redekünste weren. Sic in Colloquiis conuivalibus Artes liberales, hoc est, Philosophiam, passim commendat Lutherus. In appendice cap. 37. quod est de Scholis & Artibus liberalibus hæc leguntur: Anno 38. den andern Tag nach dem heiligen Christag / vermahnet D. Luther das Volck in der Kirchen / daß sie die Ceremonien / so in Vniuersiteten vnd Schulen gehalten würden / wollen ehrlich halten G D Z Z zu Ehren vnd Ruhm / der Religion vnd Regiment zum Nutz / auff daß die Jugend erkenne vnd sehe / wie vnd wozu gute Künste nützlich vnd noth sind / vnd sagte / wie einer vergleicht hette einen Vngelerten einem Todten / einen Gelehrten aber einem Lebendigen. Dazu zeigt die Erfahrung / daß alle die / die nicht studiert haben / klagen vnd ist ihnen leid / daß sie gute Künste verachtet / vnd in ihrer Jugend dieselbe nicht gelernet haben / daß sie doch zum wenigsten hetten schreiben vnd lesen gelernet / Die Sprachen / sonderlich die Lateinische wissen / ist allen nützlich / auch Kriegs- vnd Kauffleuten / auff daß sie mit frembden Nationen sich bereden / vnd mit ihnen vmbgehen können / ohne Dolmetscher / vnd nicht allein Deutsche Brüder bleiben. Ihr Alten (sprach er weiter) könt ewren Kindern keinen bessern noch gewissern Schatz lassen / denn daß ihr sie lasset studieren / vnd gute Künste lernen / Haus vnd Hoff verbrennet / vnd gehet dahin / Kunst aber ist gut zu ertragen vnd bleibet.

Audi-

Audivistis auditores, quomodo honores Academicos re-
jiciat, explodat & ad Scythas Getasque amandet & releget, Ar-
tesque liberales contemnat, abjiciat, funditus tollat Lutherus.
Pudeat Esavitam tanti sceleris, mendacii & injuriarum. Quid
est caeremonias, honores & dignitates Academicas magnifacere,
commendare, urgere, promotas & conservatas cupere, si hoc
non est? Videatur idem Lutherus in iisdem Colloquijs cap. 37. quod est
de Academijs & Scholis, pluraque in hanc sententiam invenien-
tur. In specie porro commendat Lutherus Dialecticam &
Rhetoricam in cap. 18. Genes. mihi pag. 215. b. Alia igitur res est, in-
quit, docere, alia exhortari. Rhetorica, quae ad exhortationem facit, lu-
dit saepe, saepe praetendit lignum, quod tu putas gladium esse. Dialectica
autem belligeratur & agit res serias: Igitur non ligna, sed ferrum osten-
dit adversario. Sic usum Physices & Metaphysices nobis obli-
que monstrat ibidem ex Augustino & Magistro Sententiarum,
proindeque has scientias non rejicit, sed in vero suo usu com-
mendat. Sic Augustinus, inquit Lutherus, non quidem probat Tri-
nitatem ex eo, quod sint in homine Tres potentiae, & tamen jucunda cogi-
tatio est, tum in homine, tum reliquis creaturis omnibus vestigia Trinitatis
inquirere & notare. Sic Magister Sententiarum quoque facit, cum allegat
sententiam: Omnia disposita esse in pondere, mensura & numero: cum in
quantitate dicit esse lineam, superficiem & corpus, in Philosophia (nempè
prima) Ens verum & unum: In Sole, substantia, lux & calor. Hujusmodi
testimonia non urgent adversarios verbi, nobis autem jucunda sunt vesti-
gia articuli, jam antea certo comprobati & noti.

Sic probat Lutherus definitionem Temporis, quam habet
Aristoteles lib. 6. Physicorum: Quod sequitur, inquit, Et in dies: signifi-
cat naturalem diem, cum Sol fertur circum terram. Quod igitur dies nu-
meramus, item annos, beneficia sunt creationis & ordinationis divinae.
Hinc venit etiam tempus, quod Philosophi definiunt, esse numerationem
motus. Et in genere de Physica scientia in Postilla Ecclesiastica
sic scribit: Es ist viel herrlicher Wirkung in der Natur/ wer die-
selbe weiß anzubringen / der thut gleich wunder Ding für de-
nen / die es nicht wissen. Gleich wie die Alchimisten aus
Kupffer Goldt machen. Dieser heimlicher Erkendnuß der
Natur

Natur hat Salomon durch den Geist Gottes viel gewußt vnd brauchet sie zumal fein 3. Reg. 3. da er die zwen Weiber vrtheilet vber dem lebendigen vnd todten Kinde/vnd fand/welches die rechte Mutter war / aus dem aller tieffesten grunde der Natur. Item also brauchte Jacob/Genes.30. derselben Kunst/da er machet durch die bunten Strecken/das eitel bunte Schafe geboren wurden. Diese Kunst / ist eine feine rechte natürliche Kunst / daher kommen ist / was die Erzte vnd ihres gleichen von den Kräfften der Kräuter / Früchte / Erz / Stein vnd dergleichen wissen / beschreiben vnd brauchen. Auch wird sie in der Schrift oft angezogen/das sie braucht Gleichnis der Thier / Stein / Bäume vnd Kräuter/etc. In derselben Kunst haben sich gebraucht fast sehr die Perser / Araber vnd derselben Morgenländer / haben darinnen studieret / vnd ist eine gelehrte Kunst gewesen/hat auch weise Leute gemacht. Hocine, auditores, est Physicam & Philosophiam contemnerē ?

Cæterum studia Mathematica & Astronomica magnificisse Lutherum ex multis locis tam manifestum est, quam quod manifestissimum. Suprà Genesis cap. 1. & quidem in opere quinti diei mihi pag. 9. Astronomi quoq; dicunt, inquit, stellas velut à Sole accendi, ut luceant: Sic Lunam dicunt lumen à Sole mutuari: Et sanè non ineptè id probatur in Eclipsi Lunæ, cum terra è diametro interjecta inter Solem & Lunam, Solis lumen non transmittit ad Lunam. Ego hæc non nego, nec damno.

Et mox: Augustinus de Luna recitat duas opiniones in initio Psalmi duodecimi, & quærit ex ijs disputationibus Allegoriam ad Ecclesiam, quam ipse nihil definit. Sed ego relinquo ista. Nam ab Astronomis, tanquam ab artificibus, commodissimè petuntur, quæ de hac re disputari possunt. Et rursus post pauca: Tandem, inquit Lutherus, cum confirmatum est corpus & animus ac ratio in sano corpore viget, tum primum emicat illa vita intellectus, quæ in alijs creaturis terrestribus non est, ut Mathematicarum disciplinarum adminiculo, quas divinitus ostensas esse, nemo potest negare, homo ex terra in altum animo subvolet, & omisissis, quæ in terra sunt, cœlestia curet & investiget. Hoc non vacca, non sues, non alia bestia faciunt, solus homo facit: Ergo est homo creatura condita, ut, relicta aliquando terrâ, cœlestia habitet, & æternam vitam vivat. Hoc enim est, quod

quod non solum loqui & judicare possit (qua ad Dialecticam & Rhetoricam pertinent) sed quod etiam Mathematica omnia perdiscit.

Commendat igitur hoc dicto Lutherus non tantum Dialecticam & Rhetoricam, utpotè quæ loquelam & iudicium hominis rectè informant; sed cum primis studia Mathematica, ex quorum Theoria demonstrat, hominem non ad hanc, sed ad cœlestem & æternam vitam conditum esse.

Musicam tantum abest ut contemserit Lutherus, ut potius illam omnibus aliis rebus tanquam peculiare donum divinum anteposuerit. Fusè hac de re differit in colloquijs convivalibus cap. 37. Ex multis paucissima, redimendi temporis gratiã allegabo. Der schönsten vnd herrlichsten Gaben Gottes eine ist die Musica, der ist der Sathan sehr feind/damit man viel Anfechtung vnd böse Gedancken vertreibet/der Teufel wartet nicht lang/da man sie treibet. Item Musica ist der besten Künste eine/die Noten machen den Text lebendig/sie verjagen den Geist der Trägheit/wie man an Saul siehet. Et post pauca: Daher liest man in der Bibel/das die frommen Könige Senger vnd Sengerinnen verordnet/gehalten vnd besoldet haben. Et rursus: Musicam hab ich allezeit lieb gehabt/wer diese Kunst kan/der ist guter art/zu allem geschickt. Man muß Musicam von nohtwegen in Schulen behalten. Ein Schulmeister muß singen können/sonst sehe ich ihn nicht an. Et rursus: Die Music ist eine schöne herrliche Gabe Gottes/vnd nahe der Theologia/ich wolte mich meiner geringen Musica nicht vmb was grosses verzeihen. Et tandem, quod benè norandum: Wer die Musicam verachtet/inquit Lutherus, wie denn alle Schwermer thun/mit denen bin ich nicht zu frieden. Denn die Musica ist eine Gabe vnd Geschenck Gottes/nicht ein Menschen Geschenck. So vertreibet sie auch den Teufel/vnd machet die Leute frölich/Man vergift dabey alles Zorns/Vnkeuschheit/Hoffart vnd andere Laster. Ich gebe nach der Theologia der Musica den nechsten Locum, vnd höchste Ehre/vnd man siehet wie David vnd alle Heiligen ihre göttliche Gedancken in Vers/Reimen vnd Gesänge gebraucht haben. Et rursus in præfatione quadam, quæ extat Tomo 1. Islebiensi, inquit Lutherus: Das Geistliche Lieder singen gut vnd Gott angenehme sey/achte ich/sey keinem Christen verborgen/dieweil jeder-

E

man

man nicht allein das Exempel der Propheten vnd Könige im alten Testament/die mit singen vnd klängen/mit dichten vnd allerley Seytenspiel Gott gelobet haben/Sondern auch solcher Brauch //sonderlich mit Psalmen/gemeiner Christenheit von anfang kund ist/ja auch S. Paulus solches 1. Cor. 15 einsetzt/vñ zu den Colossern cap. 3 gebeut/von hertzen dem HERRN singen geistliche Lieder vñ Psalmen/auff daß dadurch Gottes Wort vnd Christliche Lehre auff allerley weise getrieben vnd geübet werde.

Demnach hab ich auch/sampt etlichen andern/zum guten anfang/vnd vrsach zu geben denen/die es besser vermögen/etliche geistliche Lieder zusammen gebracht/das 4. Evangelion/so jetzt von Gottes Gnaden auffgangen ist/zu treiben vnd in schwang zu bringen/daß wir vns auch möchten rühmen/wie Moses in seinem Gesang thut/Exod. 16. daß Christus vnser Lob vnd Gesang sey/vnd nichts wissen sollen zu singen noch zu sagen/denn Jesum Christum vnsern Heiland/wie S. Paulus sagt 1. Corinth. 2.

Vnd sind darzu auch in vier Stimmen gebracht/nicht aus anderer vrsach/den daß ich gerne wolte/daß die Jugend/die doch sonst sol vnd muß in der Musica vnd andern rechten Künsten erzogen werden/etwas hette/damit sie der Vülenlieder vnd fleischlichen Gesenge loß würde/vnd an derselben stat etwas heilsames lernete/vnd also das gute mit lust/wie den Jungen gebührt/eingienge. Auch daß ich nicht der meynung bin/daß durchs Evangelium solte alle Künste zu boden geschlagen werden vnd vergehen wie etliche Aberg Geistlichen fürgeben/sondern ich wolte alle Künste/sonderlich die Musica/gernesehen im dienst des/der sie geben vnd geschaffen hat/Bitte derhalben ein jeglicher frommer Christ wolte ihm solches gefallen lassen/vnd wo ihm Gott mehr oder dergleichen verleihet/helffen fördern. Es ist sonst leider alle Welt allzu laß vnd zu vergessen die arme Jugend zu ziehen vnd zu lehren/daß man nicht allererst darff vrsach dazu geben. Gott gebe vns seine Gnade/ Amen.

Inzelligitis ergo, Auditores, quam sine fronte rursus scribere ausus fuerit Gretserus: Lutherum amasse Musicam in Triclinio & sympho:
Tam

Tam gratam autem fuisse in Templo, quam jucunda ipsi fuerit aqua be-
nedicta candela, & nescio quæ nugæ Pontificiæ.

Progrediamur ad disciplinas practicas, quid de illis statue-
rit ex eodem allegato loco videre est. Die Rechte/inquit Luth-
rus, seyn moralia, gehen mit den Dingen vmb / die eusserliche vnd
gute Zucht belangen/darumb ist der Kenfer ein Moralis Philoso-
phus. Die Medicina aber ist Naturalis Philosophia. Et licet Lu-
therus Aristotelem in Physicis non magnifacere videatur: in
Ethicis tamen eum multis modis commendat: ut hoc loco in
Colloquiis: Aristoteles, inquit, ist der besten Lehrer einer in Phi-
losophia morali, wie man ein fein züchtig eusserlich Leben führen
sol. Et in cap. 2. Genes. pag. 27. Elegans, inquit, & vera sententia est
Aristotelis primo Ethicorum, Melius esse patrocinari veritati, quam nimis ad-
dictum esse ijs, qui nobis familiares & conjuncti sunt: atq; hoc imprimis de-
cere Philosophum: cum enim ambo nobis chari sint, veritas & amici, priorè
loco veritatem habendam esse. Unde porrò sic ratiocinatur Luth-
rus: Hoc si homo Ethnicus in civilibus disputationibus faciendum censeat,
quanto id magis faciendum est in ijs, quæ manifestum testimonium Scri-
pturæ habent, ne hominum autoritatem Scripturæ anteponamus? Homines
enim falli possunt, at verbum Dei est ipsa sapientia Dei & certissima veri-
tas. Sic rursus in cap. 8. Genes. mihi pag. 109. Aristotelem & Cice-
ronem ut summos Philosophos practicos allegat Lutherus: Ari-
stoteles & Cicero, inquit, in hoc genere summi sunt, multum de virtutibus
docent, & eas magnificè commendant, propter politicum finem, quod vi-
dent, & privatim & publicè eas esse utiles. Et ibidem Lutherus nem-
pè in Cap. 48. Genesios ait? Aristoteles etiam in quinto & præcla-
rissimo Ethicorum libro pulcherrimum locum habet de *Prudècia*: Magi-
stratus positus est ad gubernandum secundum legis rigorem, quam omninò
servare & tueri debet; sed quia innumerabiles casus & infinita negotia
sunt, quæ non possunt omnia scripto & legibus comprehendere, propter varie-
tatem circumstantiarum & pauci perspiciant, ubi rectè & prudenter mi-
ganda sit lex. Idè Aristoteles optimam rationem monstravit. Sicut virtutis
quoq; definitionem ad eam accommodat, cum inquit: Virtus est habitus
electivus, in mediocritate consistens, quoad nos, ratione aliquâ, ut sapiens
judicat. Ut Fortitudo medium est inter iram seu audaciam & ignaviam.
Sed illa mediocritas vel moderatio subiecta est passionibus, idè addit, ut sa-
piens judicat seu determinat: quod iudicium non potest comprehendere legibus,
sed oportet adesse vivam legem, nimirum magistratum, qui est anima legis, &

diligenter videre debet, ubi & quomodo servari queat, eamq; moderetur, si quis offeratur casus impossibilis. Hæc Lutherus.

Intelligitis ergo, auditores, quam præclare sentiat Lutherus, de scriptis Philosophi nostri moralibus, quam etiam eruditè eas ex mente Aristotelis interpretertur. Quòd ergo illa interdum damnare videatur, & ex scholis Christianorum ejicienda esse dicat: Id non de Aristotelis Ethica, ut tali, est intelligendum, sed ut accepta in sensu & usu Magistrorum nostrorum, hoc est, Sophistarum Pontificiorum: sententias Philosophi ex Ethicis depromptas ad negotium de Justificatione hominis coram Deo detorquentium, ut videre est ex interpretatione capitis 8. Genes. ubi inter alia sic loquitur Lutherus, & sentit: *Asserunt, inquit (nempe Pontificii) in homine esse etiam post lapsum bonam voluntatem & rectam rationem (intellige in spiritualibus & conversione hominis ad DEUM): Nam naturalia mansisse integra, non in hominibus solum, sed etiam in Diabolo: Atq; ad hanc sententiam DETORQUENT tandem ARISTOTELIS dictum: Rationem deprecari ad optima.*

Notate, auditores, non dicit Lutherus, *idem suam sententiam docere Aristotelem cum Sophistis: sed ab illis ad falsum suum dogma detorqueri.* Et omninò ita res sese habet. Probare enim in articulo de Justificatione hominis coram Deo, de bonis Operibus Christianorum multa ex libris practicis Aristotelis, voluerut Monachi & Magistri nostri, cum interim ne quid de ejusmodi Justificatione & bonitate operum, de qua in Scripturis præcipitur, per febrim vel somnium Aristoteli in mentem venire potuerit. Hinc rectè alibi, nempe in Commentario, in Epistolam Pauli ad Galat. Tom. 1. Ienensi Latino mihi pag. 385. illos increpat, quòd neque Christum, neque Aristotelem intelligant: *Inde, inquit, nihil mirum, quòd Theologia Paulina penitus ceciderit, nec intelligi potuerit, postquam ij cœperint Christianos docere, qui Aristotelis moralia prorsus convenire mentiti sunt cum Christi, Pauliq; doctrina, prorsus nec Aristotelem, nec Christum intelligunt.* Sententiam hanc ferè iisdem verbis repetit Tom. 3. Ienens. pag. 16. b. Et hæc verissima esse quis non intelligit? & ipsemet Lutherus ibidem indigitat: *Nam Christus & Paulus loquuntur de Justitia cœlesti: Aristoteles & Philosophi de terrestri, Christus & Paulus de Justitia Evangelica;*
Aristo-

Aristoteles & Philosophi de Justitia morali: Christus & Paulus de Justitia, quâ justificamur coram Deo; Aristoteles & Philosophi de justitia, quâ justi pronunciamur coram hominibus. Eodem modo se res habet cum bonitate operum: Christus & Paulus loquuntur de bonitate fidei; Aristoteles de bonitate legali. Christus & Apostolus de bonitate relativa & imputativa; Aristoteles de bonitate qualitativa & inhærensiva. Christus & Paulus de bonitate fluente ex merito Salvatoris; Aristoteles de bonitate fluente ex propria forma & mediocritate virtutis. Quia igitur hæc pessimè confundebant Sophistæ, Sorbonistæ & Magistri illi nostri, rectè dixit, suo loco reliquens primùm Aristotelem & reprehendens Abutentes: Quod neque Christum neque Aristotelem intelligant. Deinde verò quia abusus superabat usum, & in doctrina ac certamine hoc major esse incipiebat autoritas Aristotelis quàm Christi, potius ex scholis cum sua Ethica Aristotelem relegandum esse, quam ejusmodi Christo illatam injuriam ferendam Spiritu planè heroico, dextroque, nempe verâ pietate informato, judicabat Lutherus: cum sine Aristotele Christiani, & Deo placere possimus, sine Christo vero neque Christiani esse, neque Deo placere valeamus.

Imo Lutherus hanc injuriam, quâ objiciebatur, se Philosophiæ detractatorem esse, in responsione ad articulos, quos Magistri nostri Lovanienses & Colonienses ex Resolutionibus & Propositionibus de Indulgentiis & assertionibus earum excerpterunt, ac velut hæreticos damnaverunt, quæ extat Tomo 1. Ienens. Latino pag. 470. in ipsos Pontificios & Magistros nostros detorquet inquit: *Eos ergo arbitror Philosophiæ detractatores esse, nocentes tum pueris, tum senibus & universæ Ecclesiæ, qui hoc Philosophiam appellant, quod Philosophia non est: Et sub nomine Philosophiæ optimas adolescentium animas suis somnijs & erroribus corrumpunt & perdunt. Cum autem præter Aristotelem nihil tradant (in quo fere nihil est Philosophiæ, nempe ut ab ipsis proponebatur) tum ipsum nunquam intelligant, astutis ei suis divinationibus pro veris interpretationibus, & tamen Philosophos sese jactent, quid possunt in Philosophiam atrocius committere? Quid si negent, objicerem eis, ut in testimonium suæ Philosophiæ præcæmium Physicorum (quod adhuc nullus eorum intellexit) aut posteriorum, aut Metaphy-*

*sica nobis interpretarentur, ad germanum Aristotelis sensum. Sed metuo, per-
git Lutherus, ne denuo coactâ facultate, damnent Lutherum, iterum nu-
dis doctrinalibus, authenticis verbis, dicentes: Lutherus detraxit Magistris no-
stris, negans eos esse Philosophos & proœmia Aristotelis scire. Nam post-
quam hanc artem apprehenderunt, ut non nisi Damnatus dicant, nec
sint obstricti ad reddendam rationem, quò pluribus ego probavero, eò plura
illis damnanda obtulero.*

Ex quibus rursus satis liquet, quid Lutherus reprehendendo Philosophiam & rejiciendo Aristotelem, reprehendat & rejiciat: Sanè non ipsam illam Genuinam, in natura & ratione fundatam, neque Aristotelis scripta ipsa, sed indoctorum illorum Monachorum somnia & divinationes, quas Philosophiam, & sententiam Aristotelis dicebant, interim ne proœmium quidem ullius libri Aristotelis rectè intelligentes.

Cæterum cum eundem Spiritum in Luthero & Philippo Melanchthone Anabaptisticum fuisse, damnantem & ad inferos relegantem Philosophiam & artes liberales clamitet Gretserus; proindeq; quo animo erga has fuit Lutherus, eodem & Philippum & contra dicitur. Agite, Auditores, quia ita Mendaci nostro placet ex ingenio Philippi, judicemus de animo & sententia Lutheri. Semper autem Philippi de Philosophia judicium fuisse æquum, sincerum, verum & eruditum, omnia ejus scripta testantur. Primum enim de Dialectica sive Logica in præfatione Dialectices ad Johannem Joachimi filium Camerarium: Ego, inquit, **VERAM, INCORRUPTAM, NATIVAM DIALECTICEN**, qualem ab Aristotele & aliquot ejus non insulsis interpretibus, ut ab Alexandro Aphrodiensi & Boethio accepimus, prædico, hanc affirmo non modo in foro, & in judicijs, aut in Philosophia, sed etiam in Ecclesia valde utilem esse. Deinde libro Dialectices quarto, ubi Philosophiam Aristotelicam describit, hæc ejus sunt verba: **ARISTOTELICA** rectè describit genera doctrinarum, Dialecticen, Physicen, Ethicen, & Dialecticen habet veram, incorruptam, integram, quâ laude haud dubiè omnibus alijs sectis antecellit. In alijs partibus multa extruit ex demonstrationibus & minus hallucinatur, quàm ceteræ. Et tandem admonitionem de sectis Philosophorum sic concludit: Hæc de sectis monere adolescentes utile est, ne veras & receptas sententias, Quas docet Communis Aristote-
lica

lica doctrina, fastidiant, & amore Novitatis admirentur & amplectantur
prodigiosas opiniones. Inest enim talis mobilitas animis, ut facile presen-
tia fastidiant, & nova ac prodigiosa suscipiant & appetant, ut Thucydides
vituperat cives suos inquiens, eos servos esse absurdarum opinionum & con-
temptores usitatarum, ὄγλ'ος ἀτόπων καὶ ὑπερόπτης τῶν εἰωθῶτων.
Hæc vitia & vulgaria sunt, & sunt causa magnarum calamitatum in vita.
Nec alia causa fuit, cùm antea rectè constituta fuisset ab Aristotele & Theo-
phrasto, cur eam mutarint posteriores, Epicurus, Zeno, Arcesilas & Alij (nem-
pe Ramus & Ramistæ, & quicumque sunt alij Philosophiæ Ari-
stotelicæ osiores) nisi hæc levitas ingeniorum viciata ambitione, emula-
tione & φιλοψυχία.

Videantur etiam quæ à Philippo scripta sunt de vita Ari-
stotelis, deque genere Philosophiæ & scriptis ejus, Oratiuncula
præfixâ tomo secundo operum Aristotelis Basileæ anno 83. Di-
cam, inquit, de Aristotele, non ut sit in Panegyricis, sed breviter ea, quæ de
vita ejus comperimus, recensebo: deinde de genere Philosophiæ & scriptis ejus
aliquid adjiciam, ut admoneam adolescentes, quod Philosophiæ genus maxi-
mè probandum atq; expetendum sit, & ostendam quantum prosit, ad Ari-
stotelicam rationem & methodum assuefactum esse. Ita enim statuo, sine
hoc neminem unquam fore artificem methodi ullo in genere: nec verò fieri
potest, quin multa falsa sophisticè misceant, quibus ignota est via illa docendi,
quam monstrat Aristoteles. Hoc dat ille initium & ad idem exem-
plar, finem: Hæc, inquit, eò dicenda putavi, non solum ut magis ament
Aristotelem juvenes, sed etiam ut cogitent, cur sit amandus & in manibus
habendus: planeq; ita sentio, magnam doctrinarum confusionem secutu-
ram esse, si Aristoteles neglectus fuerit, qui unus ac solus est methodi artifex,
nec aliâ ratione ad methodum adsuefieri quisquam potest, nisi in hoc genere
Philosophiæ Aristotelicæ mediocriter exerceatur. Quare juvenes hortor,
(pergit Philippus) ut non solum ipsorum causa, sed etiam propter uni-
versam posteritatem, ut hoc optimum docendi genus diligenter colant &
conservent.

Multi multum conqueruntur de obscuritate scriptorum
Aristotelis: En de eadem quoque judicium Philippi ex allegata
oratione desumptum: Sed respondetur, inquit, in Aristotele obscuritas,
quam quidem ipse affectasse dicitur, qui dixerit, suos libros editos esse &
non editos, Meo judicio longè alio consilio hoc dictum est. Videbat pru-

den-

dentissimus vir hanc Methodi rationem NON ANIMADVERTI
POSSE NISI A LIBERALITER INSTITVTIS: idèd, inquit,
non esse editos, videlicet INEPTIS, qui non preparati alijs artibus ista
attingebant. Magna est elegantia & perspicuitas orationis in multis libris
alioquin propter rerum exilitatem, quam ille propter methodum sectatur,
disputatio fit obscurior: sed animadversâ methodo, tenebræ ille discutun-
tur. Callimachus rogat Charites, ut manus delibutas fragrantibus succis
lâvent in suis Elegis, ut possint esse perpetui propter gratiam & venusta-
tem. Tota autem suavitas rerum atq; orationis in Aristotele in plerisq; scri-
ptis, ut in libris de animalibus, in politicis, in Ethicis, in Epistolis & alijs
multis locis, ut jure existimari possit, Charitas aliquid succi aspersisse de ma-
nibus, ut Callimachi verbis utar.

Eodem in loco quisquis es, cognosce Dn. Philippi verba,
quæ statim post principium scripta sunt: Itaq; inquit, cum esset
Aristoteles ab ipsis incunabulis assuesactus non ad inanes & perplexas logo-
machias, sed ad rerum cognitionem & ad querendas causas, ex qua puerili
consuetudine duas egregias virtutes, & imprimis dignas viro docto consecu-
tus est, videlicet diligentiam in querenda methodo & amorem veritatis. Imò
in illa ipsa oratiuncula dicit Philippus, Aristotelis libros esse divinitus servatos,
ut posteritas rectè doceri possit.

Viderunt quoque Aristotelis osiores & calumniatores, in
quos eodem scripto hæc jaciatur Melanchthon, & quomodo Greta-
seri simul nugis sese opponat: Vbi gloriosum esse, inquit, Aristoteli,
numerari inter summos viros, qui propter honestas opiniones & recta con-
silia à Sycophantis vexati aut oppressi sunt. Et quoniam, ait, omnibus æta-
tibus Sycophantæ bellum gerunt cum veritate ἀπὸ οὐδὸν, erigamus animos
exemplis præstantium illorum virorum, nec vitio hominum sinamus nos ab
officio abduci.

Longè plura institutum nostrum confirmantia adferre
possemus; sed vela contrahere tempus monet.

Concedamus igitur, Spiritum Philippi in reformandis arti-
bus & scientiis fuisse Spiritum Lutheri. Sed quid eo evincitur,
aliud, quàm Lutherum cum Philippo ab usum Philosophiæ &
Aristotelis, qui in Scholis Pontificiorum erat turpissimus, pesti-
musque, damnasse, rejecisse, proscripsisse: Rem verò ipsam reti-
nuisse, magnificasse, commendasse, proindeq; opera divinatorum
horum

horum virorū suo nitōri, suo splendori, suo genuino sensui, suāq;
immotæ certitudini Aristotelis libros restitutos fuisse, uti an-
tea absurdissimis opinionibus, falsissimis cōmentationibus, va-
nissimis somniis, crassissimis nugamentis erant ambigui redditi,
involuti, obscurati, falsati. Testantur id à tempore usque Lutheri
ad nostrum hoc seculum primariæ scholæ & Academiæ Luthe-
ranæ: in quibus à rectè sentientibus, & in quo vera philoso-
phandi ratio consistat, intelligentibus Aristotelica in summo
habentur precio, docentur, inculcantur, propagantur, adeò, ut
nullum in palestra hac Pontificiis, si occasio ita juberet, agonem
denegaremus. Nam (cur non gloriemur in Domino, & veri-
tate?) & inter nostros per D E I gratiam sunt Linguarum peri-
ti, & quidem tot, & tam excellentes, qui cum Pontificiis ubique
certare possint, & inter nostros sunt Logici subtilissimi, sunt
Rhetores disertissimi, sunt Poëtæ venustissimi, sunt Metaphy-
fici acutissimi; sunt Physici non tantùm generales, ut olim Ma-
gistri nostri, qui nihil cogitabant, nihil somniabant, nihil doce-
bant, nihil disputabant aliud, nihil proponebant, examinabant
quàm thema aliquod de Materia prima, de loco, de vacuo;
sed speciales quoque industrii, experientissimi, & diligentissimi,
qui cujuslibet corporis Physici *παίδη* & *ἐνεργείας* ex intimis na-
turæ penetralibus, latebris & recessibus eruunt in lucem, pro-
ducunt, accuratè introspiciunt, perquirunt, & tandem ad Me-
dicinam præparant & dirigunt, qui Physici usus & finis proxi-
mus, externus & unicus est apud Philosophum. Sunt etiam &
fuerunt per integrum hoc seculum inter nostros Mathematici
tam excellentes, cum quibus Pontificiorum vix conferendi.
Habemus etiam Ethicos & Politicos non theoreticos & dispu-
tatores, quales olim erant Papicolæ, sed veros Practicos, qui vi-
tam & mores ad veram virtutis normam in gloriam unius Dei
dirigunt. Et profectò si nobis eadem cum Esavitis esset libro-
rum edendorum commoditas, sique in eo consisteret vera & ab-
soluta eruditio, tot forsan extarent à nobis publici Juris facti li-
bri, quot à Pontificiis. Quæ verò eruditorum quorundam Phi-
losophorum nostrorum scripta extant ubique cum maximis
illorum commentis facilè certabunt. Eruditorum, inquam;
D. Div. lib. sig. no. Alias

Alias non ignoro, neque inficias eo, quemadmodum apud Pontificios, sic apud nos quoque scriptores non esse æqualis iudicii, eruditionis & opinionis, multosque non necessitatem & eruditionem, sed vanum & stultum scribendi Cacoëthes impellere, proindeque album sæpius nigrum; bonum, malum, verum, falsum sine fronte & pudore nuncupare, statuentes contradicendum esse, scribendum esse, respondendum esse, proindeque siue cum veritate consentiat, argumenti netvum incidat, ad rem faciat, adversarium feriat, & confutet siue non, perinde esse, cum semper sint, qui assentiantur & credant. Sic dantur alii *Φίλαυτοι*, qui in aliqua scientia versati, præter illam omnes alias contemnunt, atque sic sua decempeda *ἀσυμμέτρῳ* immensos Philosophiæ, & cum primis Aristotelicæ, quam nunquam aspexerunt, nunquam didicerunt, agros emetiri satagunt. Istos autem ut neque probamus nec curamus; sic neque defendimus, sed tanquam bonarum scientiarum, artium & disciplinarum contemtores, corruptoresque maximoperè reprehendimus, longè aliter animati, nempe admiramur & magnificimus Dei dona & bona in omnibus, eaque gratâ mente agnoscimus, licet talia & tanta in nobis non esse, & experiamur, & libenter agnoscamus. Sed missis istis, sufficit nobis Dn. Lutherum & Philippum ab injuria à Grefero ipsis illata vindicasse. Nam quæ de inconstantia Lutheri, quod modò idem laudaverit, modò vituperaverit, item de asturia siue calliditate, quâ initiò summâ industriâ consiliis & auxiliis facinus quodvis probaverit, promoverit, juverit; animadvertens verò postea, quòd felici & exoptato progressu cariturum esset, & finem speratum non obtenturum, magno sed simulato zelo restiterit, & in oppositam flexus partem, omnibus suis antea datis consiliis contradixerit, sese opposuerit, & toto conatu pugnaverit: Ejusmodi nugæ, inquam, seipso refutant, conficiunt, & confodiunt. Meliora igitur eligentes, temporis ratione habitâ, & ne patientia auditorii hujus splendidissimi & amplissimi abuti videamur, telam Orationis nostræ abrumpimus, & rursus DEO nostro canticum novum canimus pro omnibus beneficiis, quæ retribuit nobis: Gratiarum vota piè exsolvimus eidem Deo nostro, quòd inter tot pericula

ricula rerum, inter tot Babylonicæ meretricis, Regumque & Populorum seductricis crudelia molimina & tentamina, inter tot horrendos aliorum hæreticorum furores, crudelia Turcatorum latrocinia, cruenta intestinorum bellorum homicidia, tumultusque periculosissimos, nos, nostram Scholam, nostram Religionem sartam tectam fortitudine dextræ suæ solus servavit, custodivit, propugnavit, defendit. Misereatur porrò nostri Deus noster. Dominus ut Deus noster ipse est Deus fortis, fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se & his, qui custodiunt præcepta ejus in mille generationes.

Ergo ad te Domine clamamus, te invocamus. O Domine virtutum respice de cælo, & vide, & visita vineam tuam, quam plantavit dextera tua. Increpa feram arundinis, congregationem taurorum, conculcantem propter beneplacitum argenti, dissipa gentes, quæ bella volunt. Tu hoc doctrinarum domicilium angustissimum, atque in eo veræ religionis, honestarumque artium studia, per futurum quoque seculum, quod tuo beneficio feliciter ingredimur, clementer conserva, neque unquam nos Orphanos in tanto Diaboli furore & mundi tempestate relinque. Defende & protege Serenissimum Principem JOHANNEM-GEORGIUM Electorem Saxonix, nutritorem nostrum magnificentissimum & benignissimum cum illustissima conjugè & sobole, matreque serenissimâ, Evergetam hunc nostrum omnibus animi bonis, omnibus corporis commodis etiam plenâ manu orna atque cumula, ut tua gratia sub ejus florentissimo ac fortunatissimo patrocinio, tutelâ & præsidio cum vera pietate & religione omnis generis artes & facultates verâ suâ & dulcissima agant halcyonia: Conserva clementissimè pium docentium & discipulorum cœtum, da pacem in diebus nostris, tuere & confirma nos DEUS, DEUS noster in verâ tui agnitione, constantique confelsione, donec beatissimam illam immortalitatem cum hac ærumnosa mortalitate, tuâ gratiâ ac misericordiâ commutemus, ubi unâ cum electis Angelis DEI, universoque piorum cœtu Sabbatum ex Sabbato, Jubilæum ex Jubilæo celebrabimus, psallentes, triumphantes, canentes: Sanctus sanctus sanctus
DEUS Zebaoth.

r
T
t
s
m
R
v
D
K
h
w
P
h
L
p
n
p
f
L
M
n
m
v
m
t
A
P

ULB Halle 3
004 965 531

V. 17.

tres cum
 tisque ple
 deprædic
 phabant
 Mag
 Academi
 giis ornar
 munire, v
 æris disc
 ctiores am
 commod
 dia libera
 Maj
 miam, sic
 secundis
 culentiss
 corruptel
 tuere, om
 & sic per
 fervare
 Mag
 ne, gratâq
 Ver
 huic, & ex
 vinâ plan
 omninò r
 habere, pr
 Quic
 pressa jace
 tatur, libe
 natur, sar
 nugis cere
 tim nugat
 tollitur, n
 ad interru
 nullus ing

tiria, hilarita
 coeli & terræ,
 bant, trium
 datum opus,
 timis Privile
 ssimis legibus
 nis etiam
 mibus
 illimis ad stu
 prospicere.
 quale, Acade
 llo dissipatam
 ere, variis lu
 re, intestinis
 cordia consti
 rem efficere,
 temque con
 recordatio
 civitatiq
 centesimo di
 ur, nullam
 Symmetriam
 r.
 hristiana op
 cio commu
 bus contami
 rorum ritus
 rcitatio par
 functionibus
 præcipitum
 scendi ratio,
 universæ di
 scipli

